

[Skriv här]

[Skriv här]

[Skriv här]

Äldrenämnden

Funktionsprogram

Datum:
2021-09-24

Diarienummer:
ALN-2021-00041

Version: 5

Funktionsprogram för nytt vård- och omsorgsboende för äldre

Beslutad i äldrenämnden 2021-09-23

Innehåll

Bakgrund.....	4
Inledning	5
Granskning	5
Vad är ett vård-och omsorgsboende?.....	6
Om att bo på ett vård-och omsorgsboende	6
Om att arbeta på ett vård-och omsorgsboende	7
Generellt gällande lagar, krav och policys	9
Lagar och myndighetskrav	9
Kommunala riktlinjer och mål	9
Generella anvisningar för ett vård- och omsorgsboende.....	10
Vårdhygien.....	10
Tillgänglighet.....	10
Orienterbarheten	11
Färgsättning	11
Ljusmiljö.....	11
Ljudmiljö	12
Inventarier	12
Hållbara lokaler.....	12
Samnyttjande och samlokalisering.....	12
Inomhusklimat.....	13
Fönster	13
Dörrar och passager	13
Innertak.....	14
Säkerhet, trygghet och beredskap	14
Brandskydd	14
Beredskap.....	14
Trygghetsskapande teknik	14
Lås och passagesystem.....	15
Rumsfunktioner.....	16
Lägenhet	16
Gemensamma utrymmen på boendegruppen	17
Gemensamma ytor per boendeenhet (minst två boendegrupper)	19
Gemensamma utrymmen för hela boendet.....	20
Administrationsutrymmen	22
Personalutrymmen.....	22
Avfallshantering och källsortering.....	23
Varumottagning och förvaring.....	23

Utemiljön.....	24
Trädgård	24
Växtval.....	25
Utrustning.....	25
Parkeringsplatser.....	25
Källor.....	26

Bakgrund

Den 27 september 2018 informerades äldrenämnden (ALN-2015-0289.30) att tidigare Lokal- och funktionsprogram för nybyggnation av vårdboenden (ALN-2007-0159.61) ska revideras i samband med byggnation av vård- och omsorgsboende i Storvreta. I samband med det lyftes även en målbild för det nya vård- och omsorgsboendet i Storvreta. Målbilden har använts som grund för utformningen av ett generellt funktionsprogram. Målbilden inkluderar en reserverad hållning angående yta för att minska hyreskostnad, logiska samband som frigör tid för personalen, god anpassning för värmeböljor, samlokalisering och satsning på välfärdsteknik. Målbilden inkluderade mottagningskök, vilket har lyfts ur funktionsprogrammet för att avgöras i varje enskilt projekt.

Inledning

I funktionsprogrammet beskrivs vilka egenskaper Uppsala kommuns vård- och omsorgsboenden ska ha för att vara funktionella och hållbara. Funktionsprogrammet är utarbetat av en utsedd programgrupp bestående av tjänstepersoner från både äldreförvaltningen och staben för fastighet.

Funktionsprogrammet är skrivet utifrån kommunens krav och behov relaterade till byggnadsverket. Behov och krav av och på lokalerna har flera perspektiv. De ska ge stöd för de boendes behov och stöd åt personalen i dess yrkesutövning. Lokalerna ska även vara lätta att underhålla, tåla det slitage verksamheten genererar och möta hållbarhetskrav. För en god ekonomi behöver alla aspekter balanseras, både på kort och lång sikt. Prioritering av bör-krav och önskemål behöver göras projektspecifikt för att värna om hyresnivån för hyresgästen.

Funktionsprogrammet ersätter inte de grundläggande krav som nationell lagstiftning, förordningar, föreskrifter och branschregler ställer inom respektive område, utan ska ses som ett komplement. Då funktionsprogrammet anger en högre nivå än vad lagstiftningen säger är det medvetet och krävs för att uppnå en funktion som är viktig för verksamheten.

Funktionsprogrammet ska kompletteras med följande bilagor:

- Objektsspecifikation. Specifikation som gäller för varje individuellt projekt, exempelvis verksamhetsinriktning, antal lägenheter, personaldimensioner, omfattning reservaggregat och tillägg eller avsteg från funktionsprogrammet.
- Funktionsspecifikation. Mer specifik och detaljerad information om krav och lösningar.
- Rumssamband
- Teknik och IT

Granskning

Funktionsprogrammet har granskats av följande utöver arbetsgruppen:

- Fackliga representanter från Kommunal, Vårdhygien och Fysioterapeuterna
- Funktionsrätt Uppsala kommun
- Uppsalahem AB
- Uppsala Pensionärsföreningars Samarbetsråd, UPS
- Vårdhygien, Akademiska sjukhuset
- Inom Uppsala kommuns organisation
 - Kommunledningskontoret, Gemensam service
 - Kommunledningskontoret, Stab fastighet, tekniskt sakkunniga
 - Äldreförvaltningen, egen regi

Vad är ett vård-och omsorgsboende?

Ett vård- och omsorgsboende är till för personer som är 65 år och äldre och som har ett omfattande och långvarigt behov av vård och omsorg. Det är en biståndsbedömd boendeform enligt Socialtjänstlagen (SFS 2001:453), vilket innebär att personerna som beviljas en boendeplats i Uppsala, uppfyller ett eller flera av nedanstående kriterier:

- Har ett stort behov av omvårdnad dygnet runt.
- Behov av hälso-och sjukvård och stor kontinuerlig närhet till personal.
- Känner oro på grund av exempelvis psykisk ohälsa eller demenssjukdom som påverkar förmågan att fungera i ett ordinärt boende.

I Socialtjänstlagen beskrivs äldres rätt att bo tillsammans även efter att någon av dem beviljats plats på ett vård- och omsorgsboende.

Generellt så mynnar kraven ut i två delar för ett vård- och omsorgsboende. Boendet ska vara anpassat för personer med somatiska sjukdomar såväl som personer med diagnosticerad demenssjukdom, vilket ställer särskilda krav på den fysiska miljön både invändigt och utvändigt.

De som bor på ett vård- och omsorgsboende bor i egen lägenhet och har sitt eget hyreskontrakt, det är personens hem. För den boende är den egna lägenheten en privat plats som personen inreder själv. Den privata bostaden kompletteras med gemensamma bostadsytor för måltider och aktiviteter.

Utöver den primära funktionen av att vara bostad för enskilda personer, är ett vård- och omsorgsboende också en arbetsplats. På boendet finns tillgång till vård- och omsorgspersonal dygnet runt. Vårdverksamheten regleras i Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 2017:30). Arbetsmiljön för personalen regleras i Arbetsmiljölagen (1977:1160).

Om att bo på ett vård-och omsorgsboende

Livskvalitet och ett gott liv på äldre dagar är starkt beroende av hur man upplever och hanterar sin livssituation så att den blir begriplig, hanterbar och meningsfull. Folkhälsomyndigheten lyfter fram fem områden som har betydelse för ett hälsosamt åldrande: fysisk aktivitet, goda matvanor, social gemenskap, meningsfull sysselsättning och att känna sig behövd.

Det normala åldrandet innebär att sensoriska och motoriska funktioner hos individen förändras. Syn, hörsel, orienteringsförmåga, balans och kognition är några av de funktioner som kan påverkas av åldrandet.

Ett vård- och omsorgsboende ska erbjuda den boende en egen bostad, ett socialt sammanhang och tillgång till vård och omsorg. Miljön i ett vård-och omsorgsboende ska vara hemlik och inkluderande. Boendemiljön ska främja normalisering för att motverka den boendes separering från samhälle eller sitt tidigare liv.

Ambitionen är att skapa förutsättningar för att röra sig naturligt i sin vardag, även inom vård- och omsorgsboendet. Det kan exempelvis handla om en mindre ljus sittplats som lockar till att gå dit och sätta sig och samtala. Gångstråk längs en fönstervägg med vacker utsikt lockar fler till att röra sig än en trist mörk korridor. Fysisk aktivitet, som har en stor potential när det gäller att aktivera och motivera, är att delta i vardagslivets händelser – matlagning, städning, bäddning, tvätt och trädgårdsskötsel. Det främjar ett inkluderande och hälsofrämjande liv på vård- och omsorgsboendet.

På ett vård- och omsorgsboende är alla människor olika, precis som i samhället. Det ställer krav på miljöns utformning och inredning då de ska passa många olika människor och personligheter. Man ska kunna vistas i de gemensamma delarna på olika sätt, umgås och samtala med varandra och då även möta andra boende från andra boendegrupper. Flexibilitet för ytorna måste finnas, med möjlighet att sitta avskilt även i de gemensamma utrymmena. Oavsett fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsnedsättningar ska de boende stimuleras till egna aktiviteter. Lokalerna måste innehålla utrymmen och resurser för att möjliggöra detta. En hemlik miljö ska eftersträvas för att såväl boende som närstående ska känna tillhörighet.

Planlösningen ska möta behoven, det ska vara lätt för de boende att orientera sig, känna trygghet och trivsel. Att undvika komplicerade kommunikationer är för både boende och personal viktigt. I utformningen är en balans mellan funktion (för både boende och personal) och hemkänsla viktig.

Om att arbeta på ett vård-och omsorgsboende

På ett vård- och omsorgsboende arbetar olika yrkesroller (som kan medföra olika krav beroende av lagstiftningen) för att stödja den boende i sitt vardagliga liv. Gemensamt för alla är att de arbetar som ett team för att möta den boendes behov. Nedan listas de vanligaste yrkesrollerna:

Undersköterska

Undersköterskor arbetar närmast den boende, dygnet runt. Arbetet innefattar omvårdnad och service men också delegerade hälso- och sjukvårdsuppgifter utifrån de boendes individuella behov. Undersköterskor ger även stöd till den boende vid aktiviteter, såsom högläsning, promenader eller rörelse till musik.

Sjuksköterska

Sjuksköterskor arbetar med att bedöma, planera och utföra hälso- och sjukvårdsinsatser för de boende.

Utöver direkt patientarbete arbetar sjuksköterskan med att delegera och handleda övrig personal i sjukvårdande insatser och det sjukvårdande arbetet.

Arbetsterapeut

Arbetsterapeuter arbetar för att skapa en meningsfull och aktiv vardag för den boende genom att ta till vara och stärka varje individs kognitiva, sociala och fysiska färdigheter. Det kan handla om att anpassa hemmiljön och övriga miljöer i personens omgivning för att möjliggöra ett så aktivt liv som möjligt utifrån varje individs egna förutsättningar, förmåga och vilja.

Fysioterapeut/Sjukgymnast

Fysioterapeut/sjukgymnast arbetar för att skapa en meningsfull och aktiv vardag för den boende, genom att bland annat arbeta med sambandet mellan rörelse och hälsa. Det kan handla om att stärka personer i att bibehålla fysiska färdigheter men även att rehabilitera personer tillbaka till sina tidigare färdigheter.

Faktorer som påverkar arbetet

Olika faktorer i den fysiska miljön påverkar hur effektivt och säkert arbetet med att ge stöd, service, vård och omsorg är. Att rum ligger logiskt placerade i förhållande till varandra är viktigt så att personalen inte behöver lägga tid på att förflytta sig mer än

vad som behövs. Att minska gångavståndet genom att flytta ett utrymme eller en funktion som används många gånger per dag kan ge stora besparingar över tid.

Tillgång till ett heltäckande trådlöst nätverk, påverkar möjligheten att arbeta med digitala hjälpmedel på ett flexibelt sätt. Under planering av specifikt boende behöver den frågan diskuteras och utredas för att hitta den bästa lösningen.

Att personalen har en visuell överblick inom boendet underlättar möjligheten att se var insatser behövs. Arbetstid som personalen behöver ta i anspråk för lokaldriften minskas genom att ytorna i bostaden är lätta att städa och är av tåliga material.

För att förebygga lyftskador ska bostaden utformas med mått som möjliggör för personalen att assistera den boende på ett ergonomiskt sätt, för detta kan krävas skrymmande hjälpmedel.

Generellt gällande lagar, krav och policys

Lagar och myndighetskrav

Vid utformning av byggnaden är gällande lagstiftning och myndighetskrav styrande. I särskilda fall har kommunen önskemål och krav som överstiger gällande lagar och krav och då anges detta i funktionsprogrammet eller i dess bilagor. Om kommunen råkat uttrycka ett krav som är lägre ställt än gällande lagstiftning ska fastighetsägaren göra kommunens ombud uppmärksam på frågan och lagstiftningen har då företräde. I det fall olika lagstiftningar har krav på samma område, men kraven skiljer sig åt, ska det med högst krav användas och avvikelsen ska meddelas till kommunens ombud.

Fastighetsägaren förutsätts ta fullt ansvar för att byggnadsverket och att dess tekniska installationer uppfyller gällande lagar och krav för det ändamål som detta funktionsprogram och dess bilagor beskriver. Nedan följer exempel på lagar och regler, listan är inte uttömmande.

Exempel på lagar och regler

Plan och bygglagen (PBL SFS 2010:900), Miljöbalken (SFS 1998:808), Lagen om skydd mot olyckor (SFS 2003:778) och Boverkets byggregler.

Äldre som erbjuds plats på vård- och omsorgsboende får det med stöd av Socialtjänstlagen (SoL) (SFS 2001:453). Den hälso- och sjukvård som erbjuds de boende på vård- och omsorgsboendet sker med stöd av Hälso- och Sjukvårdslagen 12 kap, 1§ (SFS 2017:30).

Bostaden utgör arbetslokaler för personalen och för dessa gäller kraven i arbetsmiljölagen (1977:1160), kapitlet, 1-7. Särskilda föreskrifter om arbetsplatsens utformning finns i AFS 2020:1. Arbetsmiljöverkets broschyrer Skapa en bra arbetsmiljö vid omvårdnadsarbete i boendemiljö och Utrymme för vård och omsorgsarbete har använts i arbetet.

Vårdhygien är ett samlingsbegrepp för åtgärder som förebygger att vårdrelaterade infektioner uppkommer och sprids inom vården. Förutom Vårdhygien ska lagar som Smittskyddslagen (SFS 2004:168), vars syfte är att hindra smittspridning och begränsa förekomsten av smittsamma sjukdomar samt Socialstyrelsens föreskrift (SOSFS 2015:10) om basal hygien följas. För stöd vid ny- och ombyggnation av vårdlokaler se BOV – Bygghälsa och Vårdhygien som publiceras av Svensk Förening för Vårdhygien.

Livsmedelshanteringen inom bostaden regleras i förordning (EG)852/2004 om livsmedelshygien. Sveriges kommuner och regioner ger vägledning i Handbok för säker mat inom vård, skola och omsorg.

Kommunala riktlinjer och mål

Kommunala styrdokument med direkt koppling till funktionsprogrammet:

1. Policy och strategisk plan för IT-utveckling och digitalisering (KSN-2015-1516)
2. Miljö- och klimatfunktionsprogram 2014–2023
3. Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning.
4. Arkitekturpolicy

Generella anvisningar för ett vård- och omsorgsboende

Grundstrukturen i vård- och omsorgsboendet är att det byggs upp av ett antal boendegrupper. Respektive boendegrupp består av ett antal lägenheter med pentry och badrum. Boendet ska erbjuda lägenheter för parboende. De gemensamma delarna på en boendegrupp omfattar kök, matsal, vardagsrum och uteplats/balkong. Boendegruppens gemensamma ytorna ska vara lokaliserade så att alla boende når dem enkelt från sina enskilda lägenheter.

Samverkan och planering av boendegrupperna sker per våningsplan och då av minst två boendegrupper, dessa bildar då en boendeenhet. Här finns funktioner som stödjer personalen. Boendegruppernas uteplats/balkong kan vara gemensam för en boendeenhet.

Gemensamt för hela boendet finns bland annat ytor för aktiviteter, personal och förvaring. Lösning för kök och måltidsberedning avgörs i varje enskilt projekt.

Den totala ytan bör vara max 65 kvm per boende.

Vårdhygien

Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska all vård vara av god hygienisk standard. Vård- och omsorgspersonal är skyldig att följa Socialstyrelsens föreskrift om basal hygien i vård och omsorg. Alla vårdgivare ska enligt Miljöbalken ha ett egenkontrollprogram för att säkerställa att risken för vattenburen smitta, så som *Legionella*, är så låg som möjligt.

För att kunna följa Socialstyrelsens föreskrift krävs att personalen har rätt förutsättningar, exempelvis som att hållare för handdesinfektion sätts upp på rätt ställen. Äldre har ett svagt immunförsvar vilket ger en ökad mottaglighet för infektioner. De har därför lättare för att smittas av sjukdomar både från personal, andra boende och anhöriga som kommer på besök. Utformningen på boendet ska vara väl planerad för att skapa goda förutsättningar för att uppnå en hög hygienisk standard.

Det ska finnas förutsättningar för personalen att undvika smittspridning samt att själva inte bli smittade. Alla rum och funktioner, även ventilation, avlopp och vattensystem, kräver ett vårdhygieniskt perspektiv. Exempelvis uppvärmning och tappställen för att undvika vattenburen smitta. Ytbeläggningar, inredning och fast utrustning ska vara lätta att rengöra och tåla desinfektionsmedel. Stöd till rumsfunktionsprogram för särskilda boendeformer finns i BOV – Bygghälsa och Vårdhygien som publiceras av Svensk Förening för Vårdhygien. Dialog med vårdhygienisk expertis ska ske tidigt i byggprocessen i samband med etablering av varje nytt boende.

Tillgänglighet

Boendets utformning av lokaler såväl som utemiljö ska i alla delar vara tillgängliga och användbara för alla oavsett funktionsnedsättning. Det gäller både boende, personal och besökare. Nivåskillnad ska inte förekomma varken i lägenheten, mellan andra utrymmen i byggnader eller mellan inomhus och utomhus. Eventuella upphöjningar som krävs för exempelvis ljud och smuts ska vara enkla att ta sig över med rullstol. Utformningen ska stödja självständighet hos individen, både i förflyttning, användning

av olika funktioner och informationsutbyte. Det kan ske genom exempelvis stöd genom hörslingor, punktskrift och bildstöd. Specifik kompetens inom området ska användas i samband med utformningen av varje nytt boende.

Orienterbarheten

Planering ska ske med hänsyn till rörelsemönstret hos de boende. Personer med demenssjukdom har ofta ett stort rörelsebehov. Planlösningen på boendet ska för den boende vara enkel, lättgreppbar och överskådlig. Utrymmena bör ha tydliga gränser, långa korridorer ska undvikas.

Färgsättning

Färgvalen på ett vård- och omsorgsboende spelar en avgörande roll för den boende i bemärkelsen att det underlättar orienteringen, särskilt för personer med demenssjukdom. Färgsättning och symboler ska användas för att bistå den boende i att få förbättrad rumsuppfattning och att orientera sig. Det kan exempelvis handla om att med hjälp av kontraster eller symbolbilder tydliggöra föremålets funktion (exempelvis lampknapp) eller vilka dörrar som är för de boende och vilka som endast är för personal.

Inomhus ska det finnas tydliga, men ej överdrivna, färg- och/eller kontrastskillnader mellan golv, vägg, tak och dörrar vilket underlättar uppfattningen av rummets gränser. Bakgrundsfärgsättning ska dämpas då den kan skapa onödig synstimulans.

Specifik kompetens inom området ska användas i samband med utformningen av varje nytt boende.

Ljusmiljö

En god ljusmiljö är viktigt i alla delar som den boende vistas i. För en person utan ögonsjukdom och en ålder på 80 behöver denne generellt fyra till sex gånger så mycket ljus som en person i 20-årsåldern. Det äldre ögat är också mer känsligt för omställningen mellan svagt till starkt ljus, vilket gör att omställningen tar tid. Med stigande ålder grumlas ögats lins och det innebär att både synskärpan och kontrastkänsligheten försämras. Ögonsjukdomar är förekommande, vanligast är gråstarr. För den äldre innebär det att konturer och färger blir svagare, synen blir suddig och miljön personen ser blir till smutsigula nyanser.

Ljusets betydelse i ett vård- och omsorgsboende bör också utgöra ett kognitivt stöd genom att hjälpa de boende till en god dygnsrytm. Belysningen ska således kunna styras till olika styrka vid olika funktioner samt vara ett stöd för den boende att orientera sig, exempelvis fungera som hjälp för den boende vid nattliga toalettbesök för att förhindra fall. Samtidigt som den boende ska kunna få en hemtrevlig ljusmiljö ska personalen kunna få den ljusstyrka som krävs för att utföra sitt arbete enkelt.

Specifik kompetens inom området ska användas i samband med utformningen av varje nytt boende.

Ljudmiljö

Hela boendet ska uppfylla en god ljudmiljö där materialval ska minska skrapa, slamrande och andra störande ljud. En lugn ljudmiljö kan minska agitation, oro och aggressivt beteende hos personer med demenssjukdom. Det är därför viktigt att skapa en lugn ljudmiljö och avskärma miljöer som kök och tvättstuga, där slammer ofta förekommer. Vissa boende kan framkalla höga ljudnivåer genom skrik vilket sedan kan påverka andra boende. Upplevelsen av ljud är individuellt. Har man nedsatt förmåga att sortera sinnesintryck kan det leda till exempelvis överkänslighet för höga ljud och starkt ljus.

Inventarier

Möblerna i ett vård- och omsorgsboende är en viktig del för att skapa en bra helhet, trivsamhet och funktion. De ska ha goda hygienegenskaper och vara slitstarka. Möblerna ska vara funktionella och tillgängliga för att den boende ska kunna nyttja dessa, oavsett om man är gående eller rullstolsburen. En inredningsarkitekt ska användas vid möblering av boendet.

Hållbara lokaler

Målet är att skapa hållbara lokaler med god inom- och utomhusmiljö. Nya lokaler ska stödja kommunala klimat- och miljömål och en hållbar framtid. Det innebär till exempel att en minskad energianvändning, sund materialval och att en minskad miljö- och klimatpåverkan ska eftersträvas vid nybyggnation. Möjligheten för hållbara och klimatsmarta lösningar gällande drift av fastigheten ska utredas. Lösningar för att kompensera den extra energiåtgång som uppkommer av komfortkyla ska utredas. Styrdokument och mål kring hållbarhetsaspekter ska särskilt beaktas. Fastighetsägaren ska undersöka möjligheten till ekonomiskt stöd för ovan nämnda delar för att nå mer hållbara lokaler.

En aspekt på hållbarhet är att lokalerna kan användas under lång tid framöver och att det finns möjlighet till ändrad användning. Vilken typ av annan användning som ska vara aktuellt ska tas ställning till projektspecifikt i objektspecifikationen.

Material och ytskikt

Material och lösningar som tål ett högt slitage ska väljas för att förlänga användningen av funktioner. Materialval ska göras med hänsyn till miljömässig hållbarhet, hårt slitage och behov av frekvent rengöring. Materialet ska förebygga halkrisk, bländning och det ska medge god ljudmiljö. Golv ska motverka belastningsskador samtidigt som det ska skapa förutsättningar för den boende att enkelt kunna förflytta sig. Hänsyn till allergier ska tas vid val av material. Golvtemperaturen ska vara behaglig, möjlighet till golvvärme i vissa utrymmen bör finnas. Samtidigt som ovan ställda krav uppfylls behöver val av material ske utifrån kravet på hemtrevlig miljö.

Samnyttjande och samlokalisering

Samnyttjande och samlokalisering ses som positivt ur flera aspekter. Funktionsprogrammet beskriver endast nyttjande för vård- och omsorgsboendets

verksamhet. Samlokalisering med annan verksamhet anges för varje projekt i den objektspecifika bilagan.

Inomhusklimat

Luktsinnet framkallar positiva eller negativa känslor beroende på om det luktar gott eller illa, men också beroende på vad individen förknippar doften med. Sköljrum och miljörum ska placeras så att spridning av dålig lukt till boende- och gemensamhetsytor motverkas.

När det gäller inomhusklimatet har äldre människor ofta behov av högre inomhustemperatur på grund av stillasittande. Inomhustemperaturen ska vara minst +22 grader med möjlighet att höja under kallare årstider. Det bör finnas möjlighet att per lägenhet reglera till lägre temperatur nattetid. Samtidigt är äldre också mer känsliga för höga temperaturer och därför behöver negativa effekter vid exempelvis värmeböljor motverkas. Det ska säkerställas en behaglig temperatur i boendet, inklusive lägenheter, året om. Komfortkyla ska finnas.

Fönster

Möjlighet för den boende att se ut på en vilsam miljö är positivt och ska eftersträvas. I bostadsytor och ytor för aktivitet ska fönster utformas på sådant sätt att såväl rullstolsburna som sängliggande kan se ut. Öppningsbara fönster ska vara lätta att öppna och stänga för personer med olika funktionsnedsättning och personal. De öppningsbara fönstren ska vara utrustade med funktioner som möjliggör säkring mot olyckor. Fönsterbänkar och möjlighet att hänga upp gardiner ska finnas i bostadsytor, aktivitetsytor och delar av övriga ytor.

Där de boende vistas ska fönstren ge ett rikligt ljusinsläpp. En dagsljusutredning ska ske vid byggnation av vård- och omsorgsboende för att säkerställa ljusinsläpp och kartlägga vilken solavskärmning som krävs.

Dörrar och passager

Dörrar och passager ska stödja de boende, personal och besökare. Det ska vara lätt och tillgängligt att passera genom dörrar. Passager ska vara försedda med automatisk dörröppnare och kopplade till brandlarmsystemet. Dörrens olika låslägen ska kunna justeras av personal.

Dörrar ska vara lättmanövrerade. Det ska finnas gott om tid att passera genom dörrar som öppnas med automatik. Olycksfall ska förhindras vid passage genom dörrar, exempelvis med hindersensorer. Glasade dörrar i fasad ska ha samma låga bröstning som fönster. Hänsyn ska tas till personer med nedsatt syn och personer med demenssjukdom vid utformningen av glaspartier.

Dörrar inom de gemensamma utrymmena ska tillåta att personal kan ha god överblick över ytorna. Lägenhetsdörrar bör inte vara placerade mitt emot varandra.

Innertak

I lägenheten ska takhöjden vara så tilltagen att sprinkler och taktravers för taklyft inte påverkar rumsuppfattningen eller påverkar rörelsemöjligheten i rummet för boende och personal. För övriga ytor ska takhöjden vara funktionell för syftet med rummet.

Säkerhet, trygghet och beredskap

Det finns olika säkerhetsaspekter att ta hänsyn till inom vård- och omsorgsboendet. Dels ska utformningen ska ge stöd och förebygga olyckor och smittspridning. Dels ska utformningen värna om de boendes säkerhet och personliga integritet, samt förhindra att obehöriga kan ta sig in.

Brandskydd

De lagkrav som är ställda på brandskyddet för ett vård- och omsorgsboende ska följas. Larm och sprinkler ska med enkelhet kunna hanteras av personalen. De brandtekniska installationerna ska utformas så att hemlik miljö bevaras och inte hindra andra hjälpmedel eller funktioner.

Beredskap

Ett vård- och omsorgsboende kan snabbt bli drabbat vid samhällsstörningar som exempelvis avbrott i el- eller vattenförsörjningen. Vid varje ny- och ombyggnation är det därför viktigt att ta ställning till om byggnaden ska utrustas med egna ersättningsfunktioner. Anslutning och omfattning för nödvatten utreds inför varje byggnation. Anslutning för reservkraft ska finnas, behov av eget reservkraftaggregat ska utredas inför varje byggnation. Utredningar görs med kommunens ansvarig för krisberedskap.

Trygghetsskapande teknik

Genom införandet av trygghetsskapande teknik kan de som bor på vård- och omsorgsboendet få möjlighet till ökad aktivitet, delaktighet och integritet. Den nya tekniken kan dessutom ge verksamheterna möjlighet att utveckla sina arbetsmetoder, vilket gynnar både boende och personal.

Den trygghetsskapande teknik som installeras på vård- och omsorgsboendet ska utformas efter verksamhetens behov. I samband med ny- och ombyggnationer ska det alltid övervägas vilken teknik som kan användas för att stödja och främja boende, personal och verksamhet. Omfattning och utbud av välfärdsteknik är i ständig utveckling och kan inte i detalj fastställas i ett funktionsprogram.

Övergripande ska vård- och omsorgsboendet ha fiberanslutning och full mobiltäckning inomhus/utomhus med material som även stödjer framtida krav, exempelvis 5G. Vård- och omsorgsboendet ska vara utrustat med trådlöst nätverk för verksamhet, boende och besökare och varje lägenhetsinnehavare ska ges möjlighet att teckna egna abonnemang för telefon, TV, internet etc.

Trygghetsskapande teknik för de boende:

- ska göra det möjligt att tillkalla personal, både inifrån boendet och i den närliggande miljön,
- ska kunna anpassas efter individuella behov, till exempel med individanpassade larmknappar och rörelsesensorer,
- ska ge både passiva och aktiva larmmöjligheter. Aktiv larmning är när en boende medvetet aktiverar ett larm för att få hjälp från personal. Passiv larmning är när en boende inte gör en medveten aktivering av larmet, utan att larmet istället aktiveras genom till exempel en rörelse.

Trygghetsskapande teknik för personalen:

- ska ha bärbara larmmottagare i så stort antal som verksamheten behöver.
- ska kunna ta emot både aktiva och passiva larm, oavsett var i boendet eller den närliggande miljön, till exempel boendets trädgård, personalen befinner sig.
- ska visa vem som larmar, varifrån larmet kommer och vilken typ av larm det är.
- ska ha funktioner för att larma vidare till fler kollegor för assistans, till exempel vid behov av dubbelbemanning.
- ska låta enhetens datakommunikation stötta och samordna, så att flera viktiga funktioner kan signalera till en och samma bärbara larmmottagare.

Lås och passagesystem

Att utforma system för låsning och passagekontroll i ett vård- och omsorgsboende är komplicerat eftersom det finns motstridiga behov och delvis motstridiga krav. Låsbara utrymmen och lås ska på boendet anslutas till ett enhetligt låssystem och vara integrerat med den trygghetsskapande tekniken. Låstekniken ska stödja att de boende kan vara så självständiga som möjligt i de miljöer de har tillgång till. Utrymmen som bara är för personal ska vara en del av det enhetliga låssystemet, för att undvika att de behöver hantera enskilda traditionella nycklar till de utrymmena.

De system som installeras ska vara robusta och fungera även vid störningar och avbrott i infrastruktur-försörjningen. Låssystemet ska stödja kommunens generella arbete med låssystem.

Rumsfunktioner

Lägenhet

Lägenheten är den boendes privata yta. Den ska inrymma hall, sov- och allrum med pentry samt badrum. Lägenheten bör vara 30–35 kvm. Den ska upplevas trygg, trivsam och överblickbar. Lägenheten ska kunna möbleras med personliga saker. I de fall lägenheten ska kunna nyttjas som parboende, ska en dörr till intilliggande lägenhet upprättas.

Det ska gå att se ut genom fönstret om man är sängliggande eller sitter i rullstol. Minst ett av fönstren ska kunna öppnas och det ska kunna säkras mot olyckor. Fönsterbänkar och fästen för gardinuppsättning ska finnas. Fönster ska förses med solavskärmning och insynsskydd i solutsatta fönster. Takhöjder ska anpassas så att nödvändig teknisk utrustning som takliftar och sprinkler ges utrymme utan att inskränka på rymden i boendet. Lägenheter på bottenvåning ska ha egen in- och utgång till/från utomhus.

Lägenheten ska vara förberedd med nät för TV, IT, telefoni och kunna möta ökad digitalisering. Lägenheten ska vara väl försedd med eluttag för både egen inredning och belysning samt för tekniska installationer.

Lägenheten är även en arbetsplats. Belysning planeras så att den går att modifiera med olika styrkor. Den ska kunna anpassas både utifrån olika möbleringar, hemtrevnad och god arbetsbelysning för personalen. Samtliga utrymmen i lägenheten ska dimensioneras så de utgör en god arbetsmiljö. Utrymmeskrav för lämpligt rörelseutrymme vid säng och i badrum ska tillgodoses för att uppnå en god arbetsmiljö. Det ska finnas goda förutsättningar för personalen att följa Socialstyrelsens föreskrift om basal hygien i vård och omsorg.

Den boendes läkemedel förvaras i ett låsbart skåp som ska vara integrerat i fastighetens passagesystem.

Entré och hall

Utanför den boendes lägenhetsdörr ska det finnas en namnskylt och tittskåp. Dörren till lägenheten från boendegruppen ska vara en enkeldörr och den ska vara tillräcklig bred för att en stor rullstol enkelt ska kunna passera. Dörren ska i färgen vara kontrasterad för att stödja den boende. Dörren ska vara tystgående för att underlätta vid nattlig tillsyn. Ringklocka ska kunna stängas av inifrån lägenheten.

I hallen ska det finnas plats för gånghjälpmedel och hatthylla som enkelt anpassas i höjdlid utifrån den boendes förutsättningar. Det ska finnas garderober med plats för förvaring och ett städsåp. Ett säkerhetsskåp ska finnas för den boendes värdesaker samt vara monterad på en höjd så att det är tillgängligt. Skåpet ska vara försett med kod eller taggsystem.

Sov- och allrum

Sängen ska kunna placeras både utmed vägg och ut från vägg med åtkomlighet för personal från båda sidorna. Vid parboende ska två sängar rymmas. Ytskiktet på väggen vid sängplatsen ska vara av ett extra hållbart material som är lätt att hålla rent och renovera. Rummet ska kunna möbleras med platser för social samvaro: bord, stolar och soffa/fåtölj.

Rummet ska vara utrustat med travers samt förberett för laddmöjlighet av travers. Volym av tillhörande traversmotorer bedöms efter behov. Tavlor ska kunna hängas upp utan att orsaka hål i väggar.

Rörelselampa ska placeras i närheten av badrummet och ska ge ett vägledande ljus till toaletten vid mörker.

Pentry

Pentryt ska utrustas med diskbänk med ho, kylskåp med frysack och utrymme för kaffemaskin/kokplatta samt skåp och lådor. Det ska finnas funktioner som förebygger skada på grund av vatten eller brand.

Badrum

Badrummet ska vara lättåtkomligt. Badrummet ska vara utformat så att det är tillgängligt och brukligt för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Rummet ska vara anpassat så att den boende ska få de rätta förutsättningarna för att klara sin hygien själv, detta genom att färgsätta för att vägleda och ha anpassad utrustning.

Toalettstolens placering i badrummet bör vara mitt emot dörren och något som den boende uppmärksammar direkt. Det ska finnas ett tvättställ och ovanför ska det finnas ett skåp med spegel som kan täckas för vid behov. Spegelglaset ska kunna justeras för att personer i rullstol ska kunna se sig själva i spegeln. I badrummet ska det gå att tvätta och torktumla i maskin. Duschplats ska rymma duschstol och plats för assisterande personal. Handdukstork ska finnas. Skåp för förvaring ska finnas.

Badrummet bör ha en högre temperatur än resten av lägenheten, exempelvis genom komfortgolvvärme eller någon form av infravärme.

Badrummet ska vara tillräckligt stort för att säkerhetsställa både brukarens tillgänglighet och personalens arbetsmiljö. Arbetsmiljöverkets krav för hygienutrymme inom särskilda boenden ska följas. Utformningen av rummet ska tillgodose utrymme för två personal som hjälper den boende i olika situationer.

I badrummet ska det finnas ett eget, diskret skåp/utrymme för personalens förbrukningsartiklar, exempelvis handskar och handdesinfektion, gärna som genomgångsskåp från hallen direkt in i badrummet.

Gemensamma utrymmen på boendegruppen

Boendegruppen ska bestå av ett antal lägenheter direkt placerade runt gemensamma ytor som ligger centralt. Gemensamma utrymmen ska vara anpassade och väl utrustade så att de på ett fullgott sätt kompenserar för inskränkningarna i de

enskilda bostadslägenheternas kök och vardagsrum. De gemensamma utrymmena består av kök, närförråd, matplats och vardagsrum som ligger i anslutning till varandra och ska vara naturliga träffpunkter för de boende. Genom sin placering, storlek, utformning och möblering ska rummen upplevas som bostadens hjärta. Utrymmena har en hemlik och varm karaktär med bra och anpassad belysning samt god ljudmiljö. Hänsyn ska tas till svängrum för rullstolar och andra hjälpmedel.

Rummen ska kunna möbleras med variationsmöjligheter och därför ska el och andra tekniska installationer fungera oavsett placering. Exempelvis ska belysning planeras så att den går att modifiera med olika styrkor och utifrån olika möbleringar och användningsområden. En god arbetsbelysning ska kunna uppnås när sådant behov finns. Dagsljus ska komma in från två håll i de gemensamma utrymmena för att skapa en ljus och luftig miljö.

Varje boendegrupp ska ha tillgång till balkong/uteplats för utevistelse och samvaro. Dessa kan delas mellan boendeenheter.

Kök

Vid varje projekt fattas beslut om övergripande lösning för kök och matberedning för hela boendet. Valet påverkar utformningen av köket i boendegruppen, där dimensionering och utrustning behöver anpassas efter vald lösning.

Oavsett ska köket utformas för viss måltidsberedning och mottagning av färdiglagad mat. Det ska finnas tillräckligt med tillgänglighetsanpassat utrymme för den boende att kunna delta i aktiviteter i köket. Det ska finnas varmluftsugn, mikrovågsugn och diskmaskin som är snabb, tystgående och ergonomiskt placerad. Det ska finnas förvaringsutrymme för både kyl- och frysvaror och torra livsmedel. En del av förvaringsutrymmet ska vara låsbart.

Matplats

Måltidsmiljön är lugn och avskild samt ger möjlighet till flexibel möblering utifrån varierande behov. Matplatsen ska ligga i anslutning till köket. Möblering ska kunna varieras i större och mindre grupper. Möblering bör tillåta att två boendegrupper kan sitta tillsammans. Matplatsen ska dimensioneras så att de boende kan sitta tillsammans med personal och även i vissa fall med sin anhörige.

Närförråd

Utrymme för boendegruppens tillhörigheter och förbrukningsvaror. Förråd ska förse med hyllor eller i vissa fall skåp med utdragsbackar.

Vardagsrum

I vardagsrummet ska det gå att se på TV och finnas stöd av hörslina. Möblering ska kunna varieras i större och mindre grupper. Vardagsrum ska dimensioneras så att de boende kan sitta tillsammans med personal. Vardagsrummet ska möjliggöra att två till tre personer kan sitta avskilt.

Balkong/uteplats

En gemensam balkong/uteplats där de boende samt personal får plats samtidigt ska finnas i anslutning till de gemensamma utrymmena. Dessa platser ska ha goda solförhållanden samt erbjuda lä och skugga. Utrymmet ska vara hemtrevligt. Balkongen bör vara inglasad. Balkong/uteplats kan delas mellan boendeenheter.

Gemensamma ytor per boendeenhet (minst två boendegrupper)

Lokalernas utformning är en viktig faktor som påverkar överblickbarhet och därmed bemanningsbehovet av exempelvis nattpersonal. Flera boendegrupper ska placeras i förhållande till varandra så att funktioner och utrymmen kan samnyttjas. Boendegrupper på ett våningsplan utgör en boendeenhet. Det ska finnas dörrar som kan öppnas upp mellan boendegrupperna och möjliggöra samarbete och gemensamma aktiviteter.

Varje boendeenhet kan dela på dokumentationsrum för personal, personaltoalett, städ-, avfalls- och sköljrum samt materialförråd.

Dokumentationsrum för personal

I utrymmet mellan boendegrupperna placeras ett gemensamt administrativt utrymme med skrivbordsplatser. Insynen i rummet från korridor ska vara begränsad.

Personaltoalett

I utrymmet mellan boendegrupperna placeras gemensam personaltoalett/er.

Städ-, avfalls- och sköljrum

Det ska finnas minst ett sköljrum med spoldesinfektor per våningsplan. Rummet ska ha en lättillgänglig placering. Placering ska ske med hänsyn till att illaluktande material transporteras till och från utrymmet. Beroende på avstånd till miljörum, ska det även i sköljrummen ges utrymme för mellanlagring av källsorterat material och plats för vagnar. Utrymmet ska även ha plats för en städvagn och städmaterial som ska användas till de gemensamma ytorna på boendegrupperna. Rummet ska utrustas med ren och oren sida enligt Vårdhygiens riktlinjer, samt att rummet ska planeras efter ett arbetsflöde som säkerställer smutsigt in och rent ut. Rummet ska vara tillräckligt stort så att trängsel inte stör arbetsgången.

Materialförråd

Utrymme för bland annat förbrukningsmaterial som kan samnyttjas av boendegrupperna på samma våningsplan.

Gemensamma utrymmen för hela boendet

Huvudentrén

Det ska finnas en huvudentré. Entrén ska vara välkomnande, funktionell, väl synlig och bör inte ha en utformning som påminner om en vårdinstitution. Vägen från ankomst utanför in till entrén ska vara tillgänglig, utan nivåskillnader och bidra till att minska fall under alla årstider.

Utvändigt ska entrén vara försedd med skydd för regn och blåst. I direkt anslutning till entrén ska finnas angöringsplatser. Nära entrén ska det finnas cykelställ och parkeringsplatser med möjlighet till laddning av elbilar.

Ingångarna ska vara väl skyltade och upplysta. Det ska vara intuitivt lätt att orientera sig vidare i byggnaden och information ska kunna visas i entrén. Huvudentrén ska vara skyddad mot att obehöriga kommer in i byggnaden. Postfack ska finnas till varje boendegrupp samt för administrationen.

Det ska finnas utrymme för sittplatser innanför entrédörrarna. Härifrån ska man exempelvis kunna se när färdtjänsten kommer. RWC ska finnas vid huvudentré. Förråd för transportrullstolar med laddningsmöjlighet samt tryckluftspump ska finnas vid entrén. Det bör finnas förråd med möjlighet att ladda batteri för elcyklar.

Entrén ska ligga avskilt från varuhanteringsområdet.

Korridorer

Det ska finnas promenadvägar inomhus med platser för vila. Korridorer ska utformas så att de inte upplevs som långa och enformiga. Det ska vara enkelt att ta sig fram i korridoren och möten ska enkelt kunna ske, även för personer som sitter i rullstol. Korridorerna bör leda den boende tillbaka till utgångspunkten. Vid byggnation i flera plan får det gärna vara olika färgsättningar på våningsplanen för att underlätta orientering. Fria siktlinjer och bra orienterbarhet ska eftersträvas.

Trappor och trapphus

Trapphusen ska genom färgsättning och utformning kännas trivsamma. Det ska vara samma golvfärg i trapphuset som utanför. Varje trapp mellan våningsplan bör medge möjlighet till vila halvvägs. Trappor ska kunna användas till gångträning och det ska vara enkelt att assistera en boende. Trappan ska vara försedd med hinder som förebygger att man oavsiktligt kan rulla ner med sin rullstol.

Hissar

Personer med olika funktionsnedsättningar ska självständigt kunna nyttja hissens funktioner på ett tryggt och säkert sätt. Hiss/ar är lokaliserad så att de nås enkelt av boende, personal och besökare och att förflyttning från privat bostadsyta till aktivitetsyta kan ske smidigt och effektivt. Hiss/ar ska underlätta enkel och snabb hantering av varutransport.

Tvättstuga

Utöver tvättmöjligheter i respektive boendes lägenhet ska det finnas minst en tvättstuga att nyttja för hela huset. I tvättstugan tvättas och torkas boendets gemensamma textilier. Här ska maskiner finnas som klarar större volymer än vad en vanlig hushållsmaskin gör. Separata ytor ska finnas för oren och ren tvätthantering. Eventuell förvaring i tvättstugan ska ske i stängt skåp. Ventilationen ska vara väl dimensionerad för att säkerställa en god arbetsmiljö när personalen ska arbeta i lokalen en längre stund.

Ytterligare en tvättstuga för arbetskläder finns i anslutning till personalens omklädningsrum.

Rum för aktiviteter

Minst ett större aktivitetsrum som enkelt kan ställas om till olika aktiviteter ska finnas. Aktiviteter som exempelvis gruppgymnastik, allsång, andakter, datorundervisning, filmvisning och fikaverksamhet ska kunna förekomma. RWC ska finnas i anslutning.

Rum för välbefinnande

Det ska finnas ett rum där boende kan uppnå välbefinnande genom avkoppling, rekreation och kroppsvård.

Rum för träning

Mindre rum för bedömning av funktionsförmåga som görs av fysioterapeut och/eller arbetsterapeut ska finnas. Träning för de boende, enskilt eller i liten grupp, med plats för enklare träningsredskap som barr, motionscyklar, brits och hantlar ska finnas.

Läkemedelsrum

På boendet ska separat läkemedelsrum för förvaring och hantering av läkemedel, även kylda, finnas. Rummet ska vara anpassat till verksamhetens omfattning och användas till förvaring och iordningställande av läkemedel. Rummet ska inte ha fönster men ha god arbetsbelysning och vara väl ventilerat. Rumstemperaturen ska vara väl reglerad och den får inte överstiga 25 grader. Rummet ska vara låsbart med passagekontroll då endast behöriga sjuksköterskor har tillträde.

Desinfektionsrum

I anslutning till läkemedelsrummet och hälso-och sjukvårdspersonalens kontor ska desinfektionsrum för disk av flergångsmaterial finnas. Rummet ska vara utrustat med diskdesinfektor och en tillhörande rostfri bänk med ho. Diskdesinfektorn ska kunna placeras så att krav på ren respektive smutsig yta på bänken kan uppfyllas.

Sterilförråd

I anslutning till hälso-och sjukvårdspersonalens kontor ska det finnas mindre förrådsyta för olika omlägningsmaterial som ska kunna nås av personal i huset. Förrådshantering och transporter av sterila produkter ska ske så att godset bevarar sin renhetsgrad ända fram till vårdtagaren.

Eventuellt tillagningskök

Om driftsformen ska vara tillagningskök behöver dimensionering för ett sådant ske utifrån boendet storlek och antal portioner. Med tillagningskök behöver funktioner för personalytor kompletteras.

Tillagningskök ska ligga i anslutning till varuleveranser, mottagningsrum och livsmedelsförråd.

Administrationsutrymmen

Kontor för chef och samordnare

Chef och samordnare har enskilda rum i anslutning till varandra med skrivbordsplats att tillgå för planering och administration. Utrymme för kopiator och kontorsmaterial placeras i närheten av kontoren och samnyttjas av hela huset.

Kontor för hälso- och sjukvårdspersonal

Gemensam administration för sjuksköterskor, arbetsterapeut och fysioterapeut/sjukgymnast ska placeras i närheten av boendeenheterna. Rummet ska även vara nära lokaliserat samtalsrum, läkemedelsrum, desinfektionsrum och sterilförråd. Sekretessbelagda samtal och uppgifter ska kunna hanteras i rummet och insynen i rummet från korridor ska vara begränsad.

Samtalsrum

Samtalsrum används exempelvis till vårdplaneringar och andra sekretesskänsliga samtal. Sekretessbelagda samtal och uppgifter ska kunna hanteras i rummet och insynen i rummet från korridor ska vara begränsad.

Personalutrymmen

Omklädningsrum

I omklädningsrum finns möjlighet att byta om, gå på toaletten och duscha. Omklädningsrum ska vara dimensionerade efter personalstyrkans storlek, vilket anges objektsspecifikt.

Omklädningsrum ska innehålla omklädningsskåp för olika personalkategorier. Arbetsgivaren tillhandahåller arbetskläder och hygienföreskrifter ska följas. Det ska finnas möjlighet att låsa in personliga värdesaker på arbetsplatsen. Med den teknikutveckling som sker så är det en fördel om omklädningskåpen/värdeskåpen utrustas med eluttag för laddning av exempelvis mobiltelefoner.

Tvättstuga med förråd

Tvättstuga och förråd för arbetskläder ska finnas i anslutning till omklädningsrum.

Personalmatsal

Det ska finnas personalmatsal med genomtänkta personflöden för att krockar mellan de som värmer mat, de som lämnar avfall, de som diskar och de som hämtar kaffe eller te inte uppstår. Personalmatsalen utrustas så att personalen kan äta såväl som ta sin rast.

Vilrum

Vilrum ska finnas för personalen och ha plats för säng, söffbord och stol.

Avfallshantering och källsortering

Avfallshanteringen ska organiseras så att hygienisk och personaleffektiv hantering uppnås samtidigt som kommunens riktlinjer ska uppfyllas. På ett vård- och omsorgsboende är det brännbara avfallet mycket skrymmande.

Det är viktigt med ett rationellt och effektivt flöde för tungt och luktande avfall. Om avståndet till miljörum/miljöhus är stort, bör invändiga mellanstationer för temporär lagring skapas. Miljörummet ska ligga så att man inte behöver passera huvudentrén med soporna. Direkt närhet till varuhanteringsrummet.

Varumottagning och förvaring

På ett vård- och omsorgsboende krävs ett antal utrymmen för gemensam förvaring för både verksamhet och boende.

Leveransentrén

Mottagning av varor ska inte ske genom boendets huvudentré utan via separat leveransentré. Entrén ska utformas på ett sätt som lämpar sig för att ta emot bland annat gods bestående av exempelvis förbrukningsartiklar, matvagnar och hjälpmedel. Dimensionering behöver ske efter val av lösning för kök och måltidsberedning.

Varumottagningsrum

Rummet avses för omlastning och uppäckning av förbrukningsmaterial och livsmedel samt för uppvärmning av matvagnar med mer. Rummet lokaliseras i direkt närhet till avfallsutrymmet och livsmedelsförrådet med en enkel kommunikationsväg till hiss. Dimensionering behöver ske efter val av lösning för kök och måltidsberedning.

Livsmedelsförråd

Mat i form av skafferivaror, frysvaror och kylvaror levereras flera dagar i veckan till boendet. Livsmedlen ska förvaras i ett förråd med plats för kylar och frysar i anslutning till varumottagningsrummet. Dimensionering behöver ske efter val av lösning för kök och måltidsberedning.

Centralt städförråd

I det centrala städförrådet ska det finnas plats för tvättmaskin, städvagn och kombiskurmaskin och utslagsvask. Rummet ska vara försett med nödvändiga installationer för dessa funktioner.

Förråd för hjälpmedel

I hjälpmedelsförrådet sker förvaring och justering av hjälpmedel. Det ska gå att rengöra hjälpmedel och sortera dessa. Hjälpmedelsförrådet ska ligga i närheten av varumottagningsrummet.

Lägenhetsförråd

I byggnaden ska det finnas utrymme för privata lägenhetsförråd. Antal och storlek planeras utifrån minimikrav. Brukaren ska kunna komma till lägenhetsförrådet med rollator/rullstol.

Trädgårdsförråd

I förrådet ska säsongsrelaterade inventarier kunna förvaras, exempelvis plastgranar, trädgårdsmöbler, blomkrukor, spadar och krattor.

Utemiljön

Trädgård

Utemiljön är en viktig del av verksamheten. En bra utemiljö ska uppmuntra boende och personal till utomhusvistelse. Utemiljön ska erbjuda plats för både vila och aktivitet. Den ska ge tillgång till dagsljus och frisk luft. Utrustning, växter och gård ska gärna vara av en sådan typ att de stimulerar olika sinnen. Den yttre miljöns utformning och planering ska ha en planlösning som främjar öppen och socialt stimulerande atmosfär och miljö utan att de boendes trygghet och säkerhet äventyras.

Trädgårdens avgränsningar ska göras med omsorg, det kan exempelvis göras med hjälp av häckar eller annan vegetation. Det är en fördel om trädgården gränsar till naturmark, då kan ett staket placeras en bit in i naturen. Avgränsningen ska inte skapa känsla av rastgård eller instängdhet.

Boendets utemiljö ska vara anpassat för personer med fysiska och psykiska funktionshinder. Det ska finnas möjlighet att enkelt ta sig runt i miljön med rullstol och rollator. I planeringen ska hänsyn tas till användningen av gården för vinterbruk och olika väderlekar.

Transport från lägenhet ut till trädgården ska vara enkel för den boende. Personal ska kunna ha uppsikt över trädgården och dess olika uteplatser.

Balans behövs mellan sol och skugga och det ska beaktas vid placering och utformning av såväl byggnad som trädgård.

Trädgårdens rum och gångar

Det ska finnas en central större uteplats samt flera mindre. Uteplatserna ska vara vindskyddade med möjlighet att sitta i såväl skugga som sol. Den stora uteplatsen ska vara rymlig med plats för flera rullstolar och rullatorer. Utformningen bör erbjuda olika karaktärer på växtligheten som bidrar till omväxling på liten yta.

Flera mindre uteplatser ska finnas i trädgården för att möjliggöra enskildhet för boende och besökande.

Trädgårdsrum för olika aktiviteter med tydliga avgränsningar är bra för att stötta orienteringsförmågan. Odlingsmöjligheter ska finnas. Rehabilitering, exempelvis trappsteg ska finnas.

Gångarna ska hjälpa de boende att ta sig mellan de olika rummen i trädgården. Gångarna ska utformas som slingor som leder tillbaka till utgångsläget och ha mjuka kurvor. Det bör vara enkelt att rör sig mellan gång- och gräsyta, men gångarna ska vara tydligt markerade för att underlätta orientering.

Materialval för anlagda ytor och gångar ska ske utifrån att det ska vara enkelt att transportera sig med rullator eller rullstol. Material som är halt eller ser halt ut ska undvikas. Uppvärmning av gångar ska utredas om det kan bidra till ökad tillgänglighet året om. Markmaterialet ska vara ljust och enhetligt, skillnader mellan mörka/ljusa eller olika material kan upplevas svåra att passera. Naturmaterial som trä och sten eftersträvas.

Växtval

Växters blomning och färger ska ha en spridning över året och visa årstidsväxlingar. Träd, buskar och/eller perenner som ger ätbara frukter och bär ska finnas i trädgården. Träd, buskar och planteringar ska vara robusta, lättskötta och giftfria.

Utrustning

Utemöbler, bänkar och bord ska vara anpassade för att lätt kunna resa sig ur samt vara tillgängliga för rullstolsburna. Utrustning ska finnas för att stimulera till aktivitet. Vattenutkastare ska finnas. Det ska finnas flaggstång och fast plats för julgran med möjlighet till belysning.

Belysning ska finnas för att vägleda och trygga de boende och personal. Belysning bör även finnas för att bidra till visuella synintryck.

Parkeringsplatser

Angöring för parkering ska finnas nära entrén för besökare. Parkering för personal ska finnas och dimensioneras efter behov. Vid entrén ska parkeringsplatserna förses med laddningsmöjlighet för bilarna. Nära entrén ska det finnas cykelställ.

Källor

Alingsås kommun. Ramprogram för äldreboende.

Botkyrka kommun. Lokalfunktionsprogram för särskilda boenden (SoL och LSS) samt övriga verksamheter inom vård- och omsorgsförvaltningen.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB. Ramprogram för vård- och omsorgsboenden.

Myndigheten för delaktighet. Miljöanpassningar som bidrar till ökad delaktighet - Stöd för att underlätta aktivitet och delaktighet för personer med demenssjukdom.

Norrköpings kommun. Riktlinje vid utformning av vård- och omsorgsboende.

Sveriges kommuner och regioner. Framtidens äldreboende.

Umeå kommun. Rumsfunktionsprogram – Särskilt boende för äldre.

Västerås kommun. Västeråsmodellen – en modell för att minska generella begränsningsåtgärder i den fysiska boendemiljön.